

Nauji Lietuvos scholastinės filosofijos tyrimai

1998 metų balandžio 16 d. viešame doktorantūros komitete posėdyje Lietuvos filosofijos ir sociologijos institute Dalius Jonkus apgynė mokslinę disertaciją tema „**Būties problema Martyno Smigleckio logikoje**“. Darbo vadovas – prof. habil. dr. Romanas Plečkaitis, oponentai – prof. habil. dr. Juozas Krikštopaitis ir vyr. asist. dr. Gintautas Mažeikis.

Darbo analizuojama būties problema Smigleckio filosofijoje, stengiantis atskleisti jos šaltinius ir kontekstą. Teigiama, kad ligišiuoliniuose Smigleckio filosofijos tyrinėjimuose pabrėžiama jos priklausomybė suaresianizmo mokyklai, tačiau tokie teiginiai mažai pagrindžiami detalesne Smigleckio bei Suarezio filosofijų analize. Šiame kontekste siekiama išsiaiškinti, koks santykis tarp realios ir galimos būties numatomas Smigleckio darbuose. Šio Vilniaus universiteto profesoriaus filosofinės pažiūros analizuojamos kaip filosofija, dalyvaujanti istoriniame virsme, perėjime nuo vienos filosofinės paradigmos prie kitos. Šis Smigleckio metafizinės problematikos ir jos ištakų tyrimas turėtų pasitarnauti interdisciplininiais ir lyginamiesiems XVII a. kultūrų tyrimams.

Darbas sudarytas iš įvado, dviejų dalių, išvadų ir literatūros sąrašo. Pirmoje tyrimo dalyje nagrinėjamos Smigleckio metafizinės problematikos ištakos. Aptardamas būties problemą antroje scholastikoje, disertantas remiasi pavyzdine Suarezio metafizine koncepcija, išdėstyta knygoje *Disputatiōnes metaphysicae*. Teigiama, kad šiame veikale nagrinėjamos scholastinės būties koncepcijos geriausiai atspindi ir Smigleckio „Logikoje“ aptariamų metafizinių problemų kontekstą. Šioje tyrimo dalyje aptiriamos trys problemos: metafizikos objektas ir būties skirsty-

mas; esmės ir egzistavimo santykio problema; būties rūšys Suarezio scholastinėje filosofijoje. Prieinama prie išvadų, kad galimybės ir realios būties, taip pat galimybės vien tik mąstyti būties problema yra aktuali prosuarischoje mokyklinėje metafizikoje. Disertantas pabrėžia, kad realybės prilyginimas galimybei sudaro sąlygas tikrovės pavertimui mokslinės manipuliacijos ir kalkuliacijos objektu, atsiranda galimybė tirti ne tik realius, bet ir galimus objektus.

Antroji tyrimo dalis skirta metafizinės problematikos Smigleckio darbuose aptarimui. Pats Smigleckis apibūdinamas kaip filosofas, kūręs prie ribos tarp besibaigiančios scholastinės ir prasidedančios naujųjų laikų filosofijos. Šioje tyrimo dalyje atskleidžiami Smigleckio logikos ontologiniai pagrindai, kuriais remdamas jis analizuoja būties problemą, bei Smigleckio būties koncepcijos sąsajos su naujųjų amžių ontologijos problematika, parodant, kaip filosofas ontologiškai ir gnoseologiškai sureiškina atskirybę, sieja realią esmę ir būties galimybę. Šioje tyrimo dalyje analizuojamos keturios problemos: universalijų problema; būties struktūra; būties rūšys; būties pažinimas ir mokslo problema Smigleckio filosofijoje. Teigiama, kad galimybės išryškinimas būties pažinimo procese suteikia Smigleckio koncepcijai modernumo bruožų.

Išvadose teigiama, kad Smigleckio būties koncepcijai būdingas ontologinis ir epistemologinis singularizmas: esmė tiesiogiai siejama su atskiryste, kuri yra pažįstama pirmiausiai. Antrojoje scholastikoje vis daugiau dėmesio buvo skiriama galimos vien tik mąstyti būties sampratai, ir Smigleckis galimą vien mąstyti būtį analizuoja kaip logikos me-

tafizinę ir epistemologinę prielaidą. Smigleckiui rūpi ne tiek patys daiktai ar reali būtis, kiek daiktų ir būties reprezentavimas mąstyme.

Disertacijoje kritiškai remtasi lietuvių, lenkų ir kitų Vakarų mokslininkų, tyrusių scholastinę filosofiją (R. Plečkaičio, L. Nowako, J. Czerkawskio, Z. Oganowskio, R. Darowskio ir kitų), darbais.

Abu oponentai, išsakę vieną kitą kritinę pastabą, pažymėjo disertanto tiriamos problemos svarumą ir atliktų darbų mastą. Prof. J. Krikštopaitis teigė, kad tyrimo rezultatai, išdėstyti disertacijos tekste ir išvadose, yra

aiškūs ir argumentuotai pagrįsti. Be to, šis darbas, tiriantis scholastiką naujųjų amžių aušroje, atsižvelgiant į to meto kultūrą, mąstymo būdą, yra sveikintinas ir laukiamas mūsų kultūrologų, nes tos epochos turinys dar nėra pakankamai atskleistas ir suvoktas kaip mūsų istorinio paveldo vertybė. Dr. G. Mažeikis teigė, kad šis darbas vertintinas ne tik kaip subtili vieno iškiliausių Lietuvos filosofų – Martyno Šmigleckio – darbų analizė, bet ir kaip organiška savalaikė Lietuvos scholastikos studijų tąsa bei svarus indėlis į to laikotarpio kultūros tyrinėjimus.

Nerija Putinaite